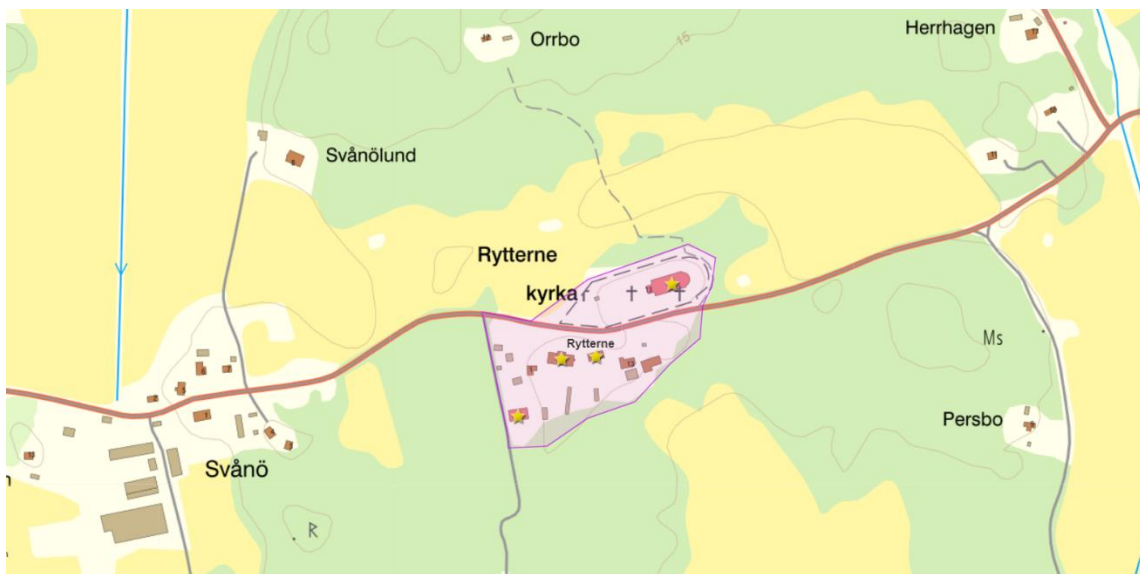

RYTTERNE

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Rytterne socken ligger intill Mälaren i Västmanlands läns södra del. Rytterne nya kyrka ligger i ett herrgårdspräglad kulturlandskap i strandnära läge. Landskapet är klassat som riksintresse för kulturmiljövården, främst för den stora förekomsten av herrgårdar, fornlämningar och fornborgar. Viktiga siktlinjer mot kyrkan finns längs väg 527 som passerar kyrkan.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

En äldre landsväg (väg 527) slingrar i öst-västlig riktning genom sockencentrat. Byn Svånö, på vars ägor kyrkan uppfördes, ligger ca 800 m väster om kyrkbyn. Landsvägen leder i öster till Vikhus herrgård och Lilla Rytterne kyrkoruin och i väster till Borgåsund. Norrut leder en väg till Stora Rytterne kyrkoruin. Fiholm herrgård ligger i strandnära läge söder om kyrkbyn.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE/STRUKTUR

Församlingarna Stora och Lilla Rytterne beslutade år 1776 att gå samman, riva sina medeltida kyrkor och i stället bygga en större, gemensam kyrka på en ny placering i socknen. De äldre kyrkorna är numera ruiner men används fortfarande av församlingen. Den nya kyrkan stod klar 1820.

Kyrkan med kyrkogård ligger norr om vägen med stiglucka i väster. Den bebyggelse som tillkom efter kyrkans uppförande placerades på rad sydväst om vägen och kyrkan. Byggnaderna har långsidorna mot vägen och kyrkan och ligger en bit indragna på tomten. Den första byggnaden i sockencentrat förutom kyrkan var skolan på 1840-talet. Den sista byggnaden som uppfördes i byn var ålderdomshemmet 1905. Mindre uthus och garage är inräknat. Hembygdsgården tog senare över denna byggnad och flyttade hit äldre byggnader. En parkering har tillkommit på en obebyggd tomt direkt söder om kyrkan. Kyrkbyn har inte utökats med modern bebyggelse efter år 1905.

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkan avgränsas mot vägen av en stenmur och klippta häckar. Fastigheterna på motstående sida har staket eller klippta låga häckar. Högväxta lövträd kantar vägen genom kyrkbyn och övergår i väster till

tallar. Byggnaderna ligger indragna från vägen med gräsmatta eller grusad yta med ekonomibygnaderna bakom.

BEBYGGELSE

Prästbostaden ligger kvar vid Lundby gård intill Stora Rytterne kyrkoruin. Vid den nya kyrkan uppfördes en skolbyggnad år 1848. Rytternes nya sockencentra expanderade under 1800-talet och fick ytterligare en skolbyggnad med småskola för årskurs 1–4. Skolan inrymde förutom lektionssalar även slöjd, matsal och bibliotek. Bostäder för lärare fanns i den äldre skolbyggnaden. I byggnaden bredvid fanns under en period en lanthandel.

Ett äldreboende byggdes 1905 i västra delen av byn indragen från vägen i förhållande till de övriga byggnaderna. Under 1970-talet var byggnaden ett boendekollektiv.

Bredvid skolan ligger ett bostadshus med verksamhet för en skräddare. Samtliga byggnader ligger söder om väg 527 och ekonomibygnader tillhörande samtliga ligger på tomterna bakom huvudbyggnaderna.

Hembygdsgårdens byggnader är en del av sockencentrats moderna historia och flera äldre byggnader flyttades till Rytterne under andra halvan av 1900-talet.

Prästbostaden ligger kvar vid Lundby gård intill Stora Rytterne kyrkoruin.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Kommentar</i>	<i>Byggår</i>
Ja Kyrka		1800-tal
Prästgård	Låg vid Stora Rytterne, flyttades inte med.	-
Ja Sockenstuga	Byggdes som skolhus, Församlingshem sedan 1954, idag privat	1848
Klockargård		-
Ja Fattigstuga	Idag privat	1905
Ja Skolhus	Idag privat	1887
Tiondebod		-
Sockenmagasin		-
Kyrkstall		-

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350	1 Betydande värde som helhet
Yngre medeltid 1350–1550	o 2 Betydande värde i delar
1550–1760	3 Få betydande värden
o 1760–1860	
1860–1920	
1920–2000	
Blandad tidsperiod	

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Kyrkan är den enda bebyggelsen norr om vägen. Bebyggelsen ligger på rad med långsida mot väg och ekonomibygnader i vinkel bakom på tomten.

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, privata bostäder, hembygdsgårdens verksamhet.

ATT TÄNKA PÅ

Rytterne sockencentrum ingår i riksintresse för kulturmiljövården U22 Tidö-Rytterne-Hornsåsen.

Siktlinjer viktiga mot kyrkan från norr och söder på väg 696 och från öster på väg 697.

Ingen bebyggelse har tillkommit sedan 1905, ej äldre ditflyttade byggnader inräknade.

Endast bebyggelse söder om vägen. Kyrkan ligger ensam norr om vägen.

Fornlämningar är skyddade enligt 2:e kapitlet kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Fanns det sockengemensamma funktioner vid Lilla Rytterne kyrkoruin?

KÄLLOR

Västeråsbygden- ett program för kulturminnesvården 1987, Västerås stadsbyggnadskontor

Kulturhistorisk karakterisering Rytterne kyrka, Västerås stift, 2005

Rytterne nya kyrka.

Väg genom kyrkbyn med kyrka till höger och bebyggelse till vänster.

Bostadshus, före detta lanthandel.

Före detta skolhus senare församlingshem, idag privat.

Skolhus från 1887.

Uthus bakom skolbyggnaden.

Före detta äldreboende uppfört 1905.

Uthusbyggnad till före detta äldreboende.

Bostadshus, tidigare bostad för skräddare.

Hembygdsföreningsbyggnader.